

Sygn. akt VI ACa 1794/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 czerwca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Jacek Sadowski

Sędzia SA – Agata Zajac (spr.)

Sędzia SO del. – Sylwia Urbańska

Protokolant: – sekr.sądowy Paulina Czajka

po rozpoznaniu w dniu 28 czerwca 2016 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa (...) sp. z o.o. w W.

przeciwko S. C.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 6 czerwca 2014 r.

sygn. akt XXV C 883/13

I. zmienia zaskarżony wyrok:

a) w punktach drugim i trzecim w ten sposób, że oznacza je jako punkt drugi o treści: „zasądza od S. C. na rzecz (...) sp. z o.o. w W. kwotę 346 236,14 zł (trzysta czterdzieści sześć tysięcy dwieście trzydzieści sześć złotych 14/100) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od kwoty 174 526,48 zł (sto siedemdziesiąt cztery tysiące dwadzieścia sześć złotych 48/100) od dnia 11 lipca 2009 r. do dnia zapłaty oraz od kwoty 7 000 zł (siedem tysięcy złotych) od dnia 24 września 2011 r. do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie powództwo oddala”;

b) w punktach czwartym, piątym i szóstym w ten sposób, że zastępuje je punktem trzecim o treści: „ustala, że powód wygrał w 19 % a pozwany w 81% i pozostawia szczegółowe wyliczenie kosztów zgodnie z zasadą ich stosunkowego rozliczenia referendarzowi sądowemu w Sądzie Okręgowym w Warszawie”;

II. oddala apelacje obu stron w pozostałym zakresie;

III. zasądza od (...) sp. z o.o. w W. na rzecz S. C. kwotę 2 400 zł (dwa tysiące czterysta złotych) tytułem częściowego zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 1794/15

UZASADNIENIE

Pozwem z września 2011 r. wniesionym w postępowaniu nakazowym (...) sp. z o.o. w W. wniosła o zasądzenie od pozwanych S. C. i A. C. (A. F.) kwoty 1 800 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu, na podstawie załączonego weksla.

W uzasadnieniu pozwu powódka wskazała, że w dniu 29 listopada 2002 r. zawarła z pozwanym S. C. umowę pożyczki na kwotę 350 000 zł zabezpieczoną wekslem wystawionym przez dłużnika i poręczonym przez A. C.. Pozwany zwrócił tylko połowę kapitału i zapłacił niewielką część odsetek z umowy pożyczki, ostatnią ratę pożyczki pozwany spłacił 24 września 2008 r. w kwocie 100 000 zł.

W dniu 29 maja 2009 r. powód okazał weksel do zapłaty i wezwał pozwanych do spłaty pożyczki.

Na kwotę objętą pozwem składają się:

- kwota 184 526,50 zł z tytułu kapitału
- odsetki umowne naliczone wg. stopy 1,3% miesięcznie zgodnie z § 4 pkt 2 umowy pożyczki w kwocie 500 000 zł
- odszkodowanie za zwłokę w spłacie według stopy 2% miesięcznie zgodnie z § 5 pkt 3 umowy w kwocie 1 115 473,50 zł.

Do pozwu został załączony weksel wypełniony na kwotę 350 000 zł plus odsetki 3% miesięcznie, płatny za okazaniem w ciągu roku od wezwania do zapłaty.

W dniu 18 stycznia 2012 r. Sąd Okręgowy wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, zgodnie z którym pozwani mieli zapłacić na rzecz powoda solidarnie kwotę 1 800 000 zł wraz z umownymi odsetkami od dnia 26 września 2011 r. do dnia zapłaty oraz na rzecz Skarbu Państwa koszty procesu w kwocie 22 500 zł.

Zarzuty od nakazu zapłaty wnieśli oboje pozwani, zaskarżając nakaz w całości i podnosząc, że:

- w umowie pożyczki nie został określony termin zwrotu pożyczonej kwoty,
- pożyczka i odsetki były spłacane przelewami i przekazywaniem znacznych kwot na ręce prezesa powodowej Spółki,
- powódka nie wykazała wysokości roszczenia – nie przedstawiła jakie kwoty zostały spłacone.

Pozwani podnieśli też zarzut anatocyzmu, powołali się na treść art. 359 § 2 k.c. i wskazali na brak daty przy okazaniu weksla. Pozwana A. F. podniosła też, że podpisała umowę i weksel pod presją męża, bez pełnej świadomości co podpisuje i wskazała, że była i nadal jest pod opieką (...).

Powód oświadczył, że pozwany spłacił kwotę 310 000 zł za pomocą przelewów i 10 000 zł po wniesieniu pozwu.

Wyrokiem z dnia 6 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uchylił nakaz zapłaty, zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powódki kwotę 409 870,35 zł z odsetkami:

- od kwoty 184 526,48 zł od dnia 13 czerwca 2009 r. do dnia 23 września 2011 r. w wysokości czterokrotności stopy lombardowej NBP
- od kwoty 174 526,48 zł od dnia 24 września 2011 r. do dnia zapłaty w wysokości ustawowej,

oddalił powództwo w pozostałej części, zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powódki kwotę 1 660 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, zasądził od powódki na rzecz S. C. kwotę 17 094 zł i na rzecz A. F. kwotę 1 540 zł tytułem zwrotu kosztów procesu oraz nakazał pobrać od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. kwotę 17 325 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych.

Swoje rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych:

W dniu 29 listopada 2002 roku S. C. oraz (...) sp. z o.o. w W. (lombard) zawarli umowę pożyczki lombardowej o numerze (...). Kwota pożyczki została określona na 350.000 złotych. Wskazano, że walutą rozliczeń pożyczki jest dolar amerykański. Według kursu z dnia realizacji umowy kwota pożyczki wynosiła 87.796,31 USD (kurs początkowy wynosił (...)). W przypadku obniżenia kursu dolara amerykańskiego, spłata odbywać się miała według kursu początkowego.

Z tytułu udzielenia pożyczki lombard miał prawo do pobrania zwrotu kapitału pożyczki oraz odsetek wraz z różnicami kursowymi od kapitału i odsetek – w razie wzrostu kursu waluty w stosunku do kursu z daty zawarcia umowy. Stopa odsetek była zmienna i wynosiła 2,7% za pierwszy miesiąc, 2,5% za drugi miesiąc, 2,3% za trzeci miesiąc, 2,1% za czwarty, 1,9% za piąty, 1,7% za szósty, 1,6% za siódmy, 1,5% za ósmy, 1,4% za dziewiąty, 1,3% za dziesiąty oraz 1,2% za każdy następny miesiąc. Biorący pożyczkę miał obowiązek spłacać co miesiąc odsetki i raty kapitału wraz z różnicami kursowymi. Wysokość rat kapitału miała zostać uzgodniona „w trybie roboczym”. W umowie zastrzeżono, że w razie opóźnienia spłat przez biorącego mogą być naliczone odsetki za zwłokę w wysokości do 2% za miesiąc zwłoki. Stawka odsetek za zwłokę miała być dodana do stawki odsetek, jakie przypadły za dany miesiąc. Przy każdorazowej spłacie lombard powinien wystawić biorącemu pożyczkę fakturę VAT.

Umowa pożyczki została zawarta na okres 36 miesięcy z zastrzeżeniem, że może on zostać wydłużony. W celu zabezpieczenia pożyczki biorący ustanowił hipotekę na nieruchomości gruntowej. Wystawiono również weksel własny, z tym że sumę wekslową oprocentowano w wysokości 3% dla uproszczenia określenia kwoty należnej do spłaty. Za umowę pożyczki oraz za zobowiązanie wekslowe poręczyła A. C..

Pismem z dnia 29 maja 2009 roku (...) sp. z o.o. wezwał S. i A. C. do natychmiastowej spłaty pożyczki w kwocie 350.000 złotych. Tego też dnia pismo zostało odebrane przez adresatów. Wezwaniem do zapłaty z dnia 5 września 2011 roku (...) sp. z o.o. zwróciła się do S. C. o zapłatę kwoty 1.979.738,71 złotych, z czego kapitał wyniósł 184.524,50 złotych, podatek od czynności cywilno-prawnych – 7.000 złotych, odsetki naliczone wg stopy minimalnej 1,3% - 546.095,64 złotych, podatek VAT naliczony od odsetek – 125.602,00 złotych, odszkodowanie za zwłokę w wysokości 2% naliczone za 8,5 roku pożyczki od średniej arytmetycznej kapitału pozostałego do spłaty, podatku (...) oraz od połowy odsetek – 1.116.514,58 złotych. Podobne wezwanie zostało skierowane do A. C. . A. F. (dawniej C.) odebrała wezwanie w dniu 9 września 2011 roku .

W dniu 13 czerwca 2005 roku (...) sp. z o.o. rozpoczęła naliczanie odszkodowania za zwłokę w spłacie pożyczki w wysokości 2% miesięcznie liczonego od połowy długu.

S. C. dokonał spłaty pożyczki w wysokości 41.508,47 USD w zakresie kapitału, co daje – przy uwzględnieniu kursu początkowego w wysokości (...) – 165.473,52 złotych. Dokonał też wpłaty odsetek w wysokości 40.099,79 USD, co po przeliczeniu równa się 159.857,81 złotych. Łącznie daje to kwotę 325.331,33 złotych. Po wniesieniu pozwu S. C. zapłacił ponadto kwotę 10.000 złotych, co powiększyło kwotę jego wpłat do wysokości 335.331,33 złotych.

Pozwana zmieniła nazwisko z A. C. na A. F..

Ustalając powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy oparł się na złożonych do akt dokumentach prywatnych, które nie były kwestionowane. Sąd Okręgowy wskazał, fakt zawarcia umowy nie był między stronami sporny, strony różniły się natomiast w ocenie skutków prawnych umowy pożyczki, a w szczególności zakresu obowiązków wynikających z treści stosunku prawnego.

Za nieudowodnione Sąd Okręgowy uznał twierdzenia pozwanej A. F. o występującym u niej stanie wyłączającym świadome zaciągnięcie zobowiązania.

W świetle powyższych ustaleń Sąd Okręgowy uznał, że powództwo częściowo zasługuje na uwzględnienie.

Strony sporu były związane stosunkiem obligacyjnym z weksla. Jednocześnie – ponieważ weksel miał charakter gwarancyjny – strony były związane stosunkiem prawnym umowy pożyczki. Na skutek zarzutów strony pozwanej,

spór przeniósł się z płaszczyzny wekslowej, na płaszczyznę stosunku prawnego pożyczki. Zresztą już w samym pozwie powód wskazywał na istnienie stosunku podstawowego, którego wykonanie weksel zabezpieczał.

Przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości (art. 720 § 1 k.c.).

W omawianej sprawie poza sporem było, że strony zawarły umowę pożyczki kwoty 350.000 złotych. Wątpliwości budził natomiast sposób rozliczenia pożyczki, a w szczególności jej spłat przez pozwanego.

W umowie, która łączyła strony, zastrzeżono dwojakiego rodzaju odsetki: kapitałowe za korzystanie ze środków pieniężnych, których własność w drodze pożyczki została przeniesiona na pozwanego oraz za opóźnienie, które powód nieściśle nazwał odszkodowaniem za zwłokę. W obu przypadkach doszło do umownego ustalenia stopy oprocentowania – została ona wyrażona w stosunku miesięcznym, co powodowało konieczność jej weryfikacji również w oparciu o przepisy dotyczące odsetek maksymalnych.

Sąd Okręgowy uznał, że powód błędnie wyliczył kwotę żadaną pozwem, naruszając przede wszystkim zakaz anatocyzmu wyrażony w art. 482 § 1 k.c., zgodnie z którym od zaległych odsetek można żądać odsetek za opóźnienie dopiero od chwili wytoczenia o nie powództwa, chyba że po powstaniu zaległości strony zgodziły się na doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy. Tymczasem powód, wyliczając należną mu kwotę tytułem spłaty pożyczki, oprocentowaniem objął zaległe odsetki kapitałowe, od których zażądał kolejnych odsetek za opóźnienie w wysokości 2%. Taką czynność powoda należało uznać za niedopuszczalną. Sąd Okręgowy zweryfikował również wysokość należnych powodowi odsetek kapitałowych.

W oparciu o zestawienie spłat pożyczki Sąd Okręgowy wyliczył, że należne powodowi odsetki za korzystanie z kapitału w poszczególnych okresach, tzn. z uwzględnieniem wpłat pozwanego oraz ustalonej stopy procentowej na poziomie 2,7% dla pierwszej raty oraz 1,3% dla pozostałych, wynoszą łącznie 99.135 USD, co po przeliczeniu według kursu początkowego daje kwotę 395.201,68 złotych. Łącznie do zapłaty – licząc razem z kapitałem w wysokości 350.000 złotych – pozwany miał 745.201,68 złotych. Uwzględniając wpłaty pozwanego należało ocenić, że pozostała kwota do spłacenia równa się 409.870,35 złotych. Sąd Okręgowy uznał, że zastrzeżone odsetki nie przekraczały wysokości odsetek maksymalnych. Pierwsza zastosowana stopa w wysokości 2,7% miesięcznie - 32,4% rocznie, była niższa niż stopa odsetek maksymalnych określonych dla listopada 2002 roku (wg danych NBP – 35%). Druga stopa procentowa w wysokości 1,3% miesięcznie - 15,6% rocznie nie przekroczyła dotąd stopy odsetek maksymalnych, które aktualnie wynoszą 16% i są najniższe od 1998 roku (dane NBP, (...)).

Sąd Okręgowy uznał, że powód nie udowodnił żądania w zakresie odsetek za opóźnienie, nie przedstawił bowiem harmonogramu spłat, z którego wynikałaby wysokość rat i termin ich wymagalności. Skoro nie wiadomo, kiedy poszczególne raty miały być uiszczane i w jakiej wysokości, to nie sposób określić, czy i w jakim rozmiarze doszło do opóźnienia. Z treści umowy wynika, że raty miały być określone w trybie roboczym. Wieloznaczność tego pojęcia uniemożliwia określenie daty wymagalności rat. Sąd Okręgowy uznał, że strony pozostawiły uzgodnienie harmonogramu spłaty dalszym, bieżącym ustaleniom, które nieznanne są sądowi. Zdaniem Sądu Okręgowego nie sposób również ustalić daty wykonania umowy pożyczki, ponieważ termin 36 miesięczny nie był stanowczy.

W tej sytuacji Sąd Okręgowy przyjął, że pożyczka została postawiona w stan wymagalności w terminie 14 dni od pierwszego wezwania do zapłaty. Wezwanie obligowało do natychmiastowej spłaty, dlatego konieczne było określenie stosownego terminu. W ocenie Sądu Okręgowego termin 14 dni jest adekwatny zarówno do okoliczności wykonania zobowiązania, jak i do charakteru relacji obu stron. Wezwanie odebrane zostało 29 maja 2009 roku, zatem termin do zapłaty upłynął z dniem 12 czerwca 2009 roku. Od dnia 13 czerwca 2009 roku należy liczyć odsetki za opóźnienie w spłacie pożyczki, stosując stopę umowną, o ile nie wykracza ona ponad stopę odsetek maksymalnych. Sąd Okręgowy wskazał, że odsetki w wysokości umownej należą się wyłącznie do dnia wniesienia pozwu, gdyż po tym dniu żądanie powoda ogranicza się – zgodnie ze stanowiskiem pozwu – do odsetek ustawowych.

Sąd Okręgowy wskazał, że stopa odsetek w wysokości 2% została określona w stosunku miesięcznym, stopa roczna odsetek wynosi zatem 24%. Od dnia 28 stycznia 2009 roku stopa lombardowa NBP nie przekroczyła 6%, poza okresem między 10 maja 2012 roku a 7 listopada 2012 roku, kiedy wzrosła do 6,25% (co daje 25% odsetek maksymalnych). Oznacza to w ocenie Sądu Okręgowego, że zastrzeżone odsetki umowne były w okresie przed wniesieniem pozwu większe niż odsetki maksymalne (źródło: dane NBP, (...)). Wobec tego, w myśl przepisu art. 359 § 22 k.c. powodowi należą się odsetki maksymalne. Sąd Okręgowy uznał, że odsetki za opóźnienie należą się za okres od 13 czerwca 2009 roku do dnia wniesienia pozwu, tj. do dnia 23 września 2011 roku od niezapłaconego kapitału, tj. od kwoty 184.526,48 złotych (350.000 – 165.473,52), nie uwzględniając w tych wyliczeniach kwoty 10.000 złotych, która została wpłacona po wniesieniu pozwu, zatem po dniu 23 września 2011 roku. Odsetki od dnia następującego po dniu wniesienia pozwu należą się w wysokości ustawowej, a powinny być liczone od kwoty 174.526.48 złotych, czyli kwoty pierwotnych zaległości pomniejszonej o wpłatę 10.000 złotych.

Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw, by do zasądzonego roszczenia doliczyć kwotę 7.000 złotych zapłaconą tytułem podatku od czynności cywilnoprawnych. Brak jest bowiem rozliczenia tej kwoty w harmonogramie spłat, a zgodnie z umową powinna ona być uwzględniona w odsetkach od pierwszej raty. Wobec tego, że pierwsza rata była oprocentowana w wyższej wysokości Sąd uznał, że kwota 7.000 złotych została rozliczona stosownie do umowy.

Sąd Okręgowy wskazał, że w tak określonych granicach odpowiada również A. F.. (dawniej C.) jako poręczyciel zobowiązania męża, stosownie bowiem do art. 879 § 1 k.c. o zakresie zobowiązania poręczyciela rozstrzyga każdorazowy zakres zobowiązania dłużnika. Poręczyciel odpowiada co do zasady jak współdłużnik solidarny (art. 881 k.c.). Sąd Okręgowy nie dostrzegł okoliczności, które powodowałyby nieważność oświadczenia woli poręczycielki z uwagi na stan wyłączający świadome powzięcie decyzji podnosząc, iż samo wskazanie na dolegliwości związane z zaburzeniami psychicznymi jest niewystarczające do wykazania wady oświadczenia woli.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 100 k.p.c., w myśl zasady proporcjonalnego rozdziału kosztów stosownie do wyniku procesu. Sąd Okręgowy wskazał, że powód wygrał jedynie w 23%, pozwani zaś w 77%. Na koszty pozwanego złożyły się koszty zastępstwa procesowego w wysokości 7.217 złotych stosownie do § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, a wobec tego, że powód wygrał w 23% od pozwanych należy mu się solidarnie – stosownie do art. 105 § 2 k.p.c. - 1.660 złotych.

Na koszty pozwanego S. C. złożyły się: opłata od zarzutów od nakazu zapłaty w wysokości 1.500 złotych; opłata od zażalenia w wysokości 13.500 złotych oraz koszty pełnomocnika w wysokości 7.200 złotych. Łącznie 22.200 złotych, z czego należy mu się od powoda 17.094 złotych (77%). Pozwana poniosła koszty opłaty od zarzutów od nakazu zapłaty w wysokości 2.000 złotych, z czego należy jej się kwota 1.540 złotych.

Koszty sądowe Sąd Okręgowy rozliczył stosownie do art. 113 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych wskazując, że na koszty te złożyły się: opłata od pozwu w postępowaniu nakazowym w wysokości 22.500 złotych, opłaty od zarzutów od nakazu zapłaty w wysokości nieuiszczonej przez pozwanych, tj. 65.500 złotych oraz 66.000 złotych. Powód był zwolniony od kosztów sądowych w całości, dlatego Sąd Okręgowy nie obciążył go kosztami, których nie mieli obowiązku ponieść pozwani, tj. kosztów opłaty od zarzutów od nakazu zapłaty, obciążył natomiast powoda częścią kosztów opłaty od pozwu w stosunku do jego przegranej, tj. w wysokości 17.325 zł.

Apelacje od wyroku Sądu Okręgowego wnieśli powódka i pozwany S. C..

Pozwany S. C. zaskarżył wyrok w części uwzględniającej powództwo, tj. w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w punkcie drugim zaskarżonego wyroku, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. wadliwe ustalenie, że strony – niezależnie od stosunku obligacyjnego z weksla były związane także umowa pożyczki lombardowej z dnia 29 listopada 2002 r. pomimo, że w § 7 ust. 2 tej umowy strony zgodnie postanowiły, że w razie wystawienia weksla tylko on będzie stanowił podstawę roszczeń z tytułu zaciągniętej pożyczki. Pozwany wniósł o zmianę wyroku w części objętej

zaskarżeniem i oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego i kosztów postępowania przed Sądem I instancji.

Powód zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo co do kwoty 690 971,62 zł wraz z odsetkami od dnia wniesienia pozwu i w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu.

Powód zarzucił:

- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mający istotny wpływ na jego treść, poprzez błędne przyjęcie, iż:

a) umowa pożyczki zawarta między stronami przewiduje odsetki malejące od wartości 2,7% do wartości 1,3% wraz z biegiem okresu pożyczki, podczas gdy umowa pożyczki przewiduje stałe oprocentowanie w wysokości 2,7%, a odsetki malejące miałyby zastosowanie jedynie w momencie, gdyby pożyczka była spłacana terminowo, co w zaistniałym stanie faktycznym nie miało miejsca od początku rozliczeń między stronami na podstawie przedmiotowej umowy pożyczki;

b) kwota 7000 zł tytułem zwrotu opłaconego przez powodową Spółkę podatku (...) została skutecznie rozliczona między stronami, podczas gdy rozliczenie powyższej kwoty nigdy nie miało miejsca i nie zostało udowodnione przez stronę pozwaną.

- naruszenie prawa materialnego przez błędne zastosowanie art. 482 § 1 k.c. podczas gdy strony przewidziały w § 7 pkt 3 umowy pożyczki kapitalizację odsetek na koniec każdego roku, co wyłącza w zaistniałym stanie faktycznym zakaz anatocyzmu;

- naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na treść orzeczenia, tj. błędne zastosowanie:

a) art. 100 k.p.c. poprzez rozłożenie kosztów postępowania pierwszoinstancyjnego w sposób nieadekwatny do stopnia zasadności roszczenia powodowej Spółki, a w konsekwencji nadmierne obciążenie powodowej Spółki kosztami procesu;

b) art. 103 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, poprzez zasądzenie od powodowej Spółki na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych, podczas gdy powódka została postanowieniem Sądu Okręgowego zwolniona od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych w całości.

Wskazując na powyższe powódka wniosła o zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez zasądzenie od pozwanych solidarnie dalszej kwoty 690 971,62 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty i zasądzenie kosztów postępowania w I i II instancji na rzecz powodowej Spółki od pozwanych solidarnie w całości, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego.

W dniu 5 sierpnia 2014 r. pozwana A. F. zmarła.

Z uwagi na cofnięcie przez powoda powództwa w stosunku do następców prawnych A. F. ze zrzeczeniem się roszczenia, postanowieniem z dnia 5 kwietnia 2016 r. Sąd Apelacyjny uchylił wyrok Sądu Okręgowego w zakresie, w jakim dotyczył on tej pozwanej i postępowanie w tym zakresie umorzył.

W pozostałym zakresie Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacje obu stron zasługują na częściowe uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowe ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy, dotyczące treści zawartej przez strony umowy pożyczki oraz wystawienia przez pozwanego S. C. weksla gwarancyjnego.

Celem uściślenia poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń należy wskazać jedynie, że zgodnie z treścią zawartej przez strony umowy pożyczki na kwotę 350 000 zł, walutą rozliczeń miał być USD wg. tabeli kursów NBP nr (...) z dnia udzielenia pożyczki, w tej dacie pożyczka stanowiła równowartość tj. 87 796,31 USD.

Umowa zawarta została „szacunkowo na czas – 36 miesięcy”, okres ten mógł być wydłużony dowolnie w wypadku bezproblemowej spłaty pożyczki. W razie braku spłat lub istotnych opóźnień w spłatach Lombard miał wezwać biorącego do zwrotu pożyczki i w takim wypadku termin określony w wezwaniu do spłaty stawał się ścisłym i obligatoryjnym terminem spłaty pożyczki.

W umowie ustalono, że każdorazowo spłacona kwota rat kapitału i odsetek będzie korygowana o wzrost średniego kursu NBP w stosunku do kursu początkowego; w razie obniżenia kursu NBP rozliczenie miało następować wg. kursu początkowego.

Strony uzgodniły odsetki kapitałowe w wysokości: 2,7% za pierwszy miesiąc biegu pożyczki, 2,5 % za drugi, 2,3 % za trzeci, 2,1% za czwarty, 1,9% za piąty, 1,7% za szósty, 1,6% za siódmy, 1,5% za ósmy, 1,4% za dziewiąty, 1,3% za dziesiąty, 1,2% za każdy następny miesiąc biegu pożyczki.

Biorący miał obowiązek spłacać comiesięcznie:

- a) odsetki w wysokości przypadającej na dany miesiąc wraz z różnicami kursowymi od tych odsetek
- b) raty kapitału w wysokości uzgodnionej w trybie roboczym wraz z różnicami kursowymi od tego kapitału

W razie opóźnienia spłat przez biorącego mogły być liczone odsetki za zwłokę w wysokości do 2% za miesiąc zwłoki. Stawka odsetek za zwłokę miała być dodana do stawki odsetek, przypadającej na dany miesiąc.

Strony uzgodniły też, że dla obliczenia kwoty do spłaty dochodzonej z weksla będzie zastosowana jednolita stawka odsetek dla całego okresu biegu pożyczki, przy czym odsetki nie zapłacone są kapitalizowane na koniec każdego roku i cała pożyczka będzie rozliczana w złotych, stawka jednolita 3% miesięcznie.

Zgodnie z umową podatek od czynności cywilnoprawnych 2% w kwocie 7000 zł pokrywa Lombard, który doliczy go do odsetek za pierwszy miesiąc pożyczki.

Powyższe ustalenia wynikają z treści zawartej przez strony umowy.

Z treści pozwu wynika, że powód żądając zasądzenia wskazanej w pozwie kwoty powołał się zarówno na załączony weksel, jak i umowę pożyczki.

Zakres roszczeń i uzasadnienie pozwu wskazują zaś, że swoje roszczenie powód wywiódł w istocie z umowy pożyczki. Świadczy o tym także fakt, że żądanie obejmuje roszczenie będące odszkodowaniem za nieterminową spłatę zadłużenia, które to roszczenie nie było objęte kwotą wskazaną na jaką wypełniony został weksel. W treści umowy pożyczki strony uzgodniły zakres roszczeń wynikających z weksla gwarancyjnego i weksel został wypełniony na kwotę odpowiadającą wysokości udzielonej pożyczki wraz z odsetkami umownymi w wysokości 3%.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że wystawiony przez pozwanego weksel ma charakter gwarancyjny, co powoduje także konieczność oceny zakresu roszczeń powoda na gruncie umowy z uwagi na treść podniesionych przez pozwanego zarzutów.

Za bezzasadne Sąd Apelacyjny uznaje pozwanego wskazujące, że wobec treści § 7 ust. 2 umowy zawartej przez strony, tylko weksel ma stanowić podstawę roszczenia powoda, a tym samym, że powód zrzekł się dochodzenia roszczeń wynikających z umowy pożyczki. Treść umowy nie daje podstaw do dokonania tak daleko idącej wykładni, gdyż niewątpliwie wystawienie weksla służyło zabezpieczeniu roszczenia powoda o zwrot pożyczki, dając powodowi możliwość wyboru podstawy dochodzonego roszczenia.

Z treści umowy pożyczki wynika, że była zawarta na 3 lata z możliwością przedłużenia. Warunkiem przedłużenia umowy była terminowa spłata pożyczki, ale umowa nie określała zasad spłaty – nie były wskazane wysokości rat i terminy spłaty pożyczki.

Biorąc pod uwagę zarówno treść umowy, jak i zachowanie stron, gdyż powód nie wezwał pozwanego do spłaty pożyczki przed 29 maja 2009 r. Sąd Apelacyjny uznał, że po trzech latach od dnia zawarcia umowy doszło do dorozumianego przedłużenia jej na czas nieoznaczony.

Powód dokonał wypowiedzenia umowy pożyczki wezwaniem do spłaty doręczonym pożyczkobiorcy w dniu 29 maja 2009 r. i od tej daty rozpoczął bieg wynikający z art. 723 k.c. sześciotygodniowy termin, z upływem którego wierzytelność wynikająca z umowy pożyczki staje się wymagalna.

Z dokonanych przez Sąd Okręgowy ustaleń i twierdzeń stron wynika, że w dacie wypowiedzenia umowy i wezwania do zwrotu pożyczka nie została spłacona w żadnym zakresie, a więc zobowiązanie pozwanego obejmowało cały kapitał – 350 000 zł oraz odsetki kapitałowe, gdyż umowa pożyczki była odpłatna.

Błędnie Sąd Okręgowy uznał, że w zakresie zastrzeżonych przez strony odsetek kapitałowych ma zastosowanie art. 359 § 1² k.c. i art. 359 § 2² k.c., gdyż przepisy te zostały wprowadzone ustawą z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny i zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 157 poz. 1317) i weszły w życie z dniem 20 lutego 2006 r., a więc już po zawarciu przedmiotowej umowy. Zgodnie zaś z art. 5 powyższej ustawy jej przepisy stosuje się do czynności prawnych dokonywanych po dniu jej wejścia w życie.

Należy jednak wskazać, że zgodnie z utrwalonym poglądem Sądu Najwyższego przed zmianą przepisów kodeksu cywilnego, polegającą na wprowadzeniu art. 359 § 2² k.c., zakazującego zastrzegania odsetek wyższych niż maksymalne, podstawą stwierdzenia nieważności postanowień umów w tym przedmiocie jest art. 58 § 3 w zw. z 58 § 2 k.c. i art. 353¹ k.c. (por. uchwałę 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 1991 r., III CZP 15/91, OSNCP 1992, Nr 1, poz. 1; uchwałę 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 1992 r., III CZP 141/91, OSNCP 1992, Nr 6, poz. 90, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2003 r., II CKN 1097/00, OSNC 2004, Nr 4, poz. 55, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2005 r., II CK 742/04, nie publ., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., III CSK 230/09, nie publ.).

W ocenie Sądu Apelacyjnego odsetki zastrzeżone w umowie były rażąco wysokie.

W wyroku z dnia 23 czerwca 2005 r. II CK 742/04 Sąd Najwyższy wskazał, że zastrzeżenie w umowie pożyczki między osobami fizycznymi odsetek w wysokości nadmiernej nie mającej uzasadnienia ani w wysokości inflacji ani w zyskach osiągniętych w ramach normalnej, rzetelnie prowadzonej działalności gospodarczej może być sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Postanowienia umów zastrzegające nadmierne odsetki nie stają się nieważne w całości, a jedynie co do nadwyżki. Nadwyżkę zaś, stosownie do treści art. 359 § 2 k.c. stanowią odsetki przerastające wysokość odsetek ustawowych. Nieważność postanowienia umowy w przedmiocie wysokości odsetek wywołuje bowiem taki skutek, jak gdyby wysokość ta nie była w inny sposób oznaczona. Dotyczy to zarówno wynagrodzenia za wskazany w umowie okres korzystania z pożyczonych pieniędzy jak i odszkodowania z tytułu opóźnienia zwrotu tych pieniędzy.

Na datę wypowiedzenia umowy pożyczki odsetki kapitałowe odpowiadające wysokości odsetek ustawowych wynosiły 324 567,47 zł.

Tym samym zobowiązanie pozwanego w stosunku do powoda obejmowało kwotę 350 000 zł z tytułu kapitału i 324 567,47 zł z tytułu odsetek kapitałowych.

Od powyższych kwot należało odjąć dokonane przez pozwanego wpłaty zaliczone przez powoda częściowo na kapitał, a częściowo na odsetki.

Z pism powoda wynika, że z dokonanych przez pozwanego wpłat kwotę 165 473,52 zł zaliczył na spłatę kapitału, a kwotę 159 857,81 zł zaliczył na spłatę odsetek. Ponadto pozwany wpłacił także w dniu 24 września 2008 r. kwotę 10 000 zł zaliczoną na poczet kapitału.

Sąd Apelacyjny za zasadne uznał zarzuty apelacji powoda dotyczące kwoty 7000 zł stanowiącej uiszczonej przez powoda podatek od czynności cywilnoprawnych, gdyż zgodnie z umową strony uzgodniły, że kwota ta zostanie zwrócona przez pozwanego.

Ostatecznie zatem zadłużenie pozwanego w stosunku do powoda obejmowało na datę zamknięcia rozprawy kwotę 174 526,48 zł z tytułu kapitału, 164 708,66 zł z tytułu odsetek oraz kwotę 7000 zł wynikającą z treści umowy.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela stanowisko Sądu Okręgowego, że postanowienia zawartej przez strony umowy przewidujące w § 7 pkt 3 kapitalizację odsetek na koniec każdego roku, naruszało wynikający z art. 482 § 1 k.c. zakaz anatocyzmu.

Oczywiście ograniczenia przewidziane w przepisie art. 482 § 1 k.c. nie mają charakteru bezwzględny. Przepis dopuszcza możliwość zgodnego ustalenia przez strony, że zaległe odsetki są doliczane do dłużnej sumy, jednak takie porozumienie może być ważne i skuteczne tylko wówczas, gdy zostanie zawarte po powstaniu zaległości odsetkowej. Zakaz wynikający z art. 482 § 2 k.c. nie obejmuje zatem wypadku, gdy zaległość z tytułu odsetek już powstała. Strony mogą się wtedy umówić na doliczenie zaległych odsetek do sumy dłużnej i tak powstała całość mogą wtedy oprocentować. Możliwość doliczenia obejmuje jednak tylko odsetki zaległe, nie jest zatem możliwe kapitalizowanie odsetek, które mogą powstać w przyszłości. Porozumienie zakładające z góry wolę stron corocznego dopisywania zaległych odsetek do sumy dłużnej i naliczania dalszych odsetek od tak określonej należności niewątpliwie narusza bezwzględny zakaz z art. 482 § 1 k.c. i jest porozumieniem nieważnym.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 24 października 2001 r. III CKN 188/99, jeżeli w treści umowy pożyczki pieniężnej zamieszczono postanowienie naruszające przewidziany w art. 482 § 1 k.c. zakaz, to nieważność takiego postanowienia nie powoduje z reguły nieważności samej umowy pożyczki (art. 58 § 1 k.c.).

Wobec treści art. 482 § 1 k.c. nie jest też dopuszczalne żądanie zasądzenia odsetek od zaległych odsetek kapitałowych oraz odsetek za opóźnienie od daty poprzedzającej datę wytoczenia powództwa.

Niewątpliwie od zaległego kapitału należą się powodowi odsetki za opóźnienie od daty wymagalności pożyczki, a więc od dnia 11 lipca 2009 r.

Powód mógł też żądać zasądzenia odsetek od zaległych odsetek kapitałowych od dnia wytoczenia powództwa, jednak w tym zakresie Sąd I instancji nie uwzględnił powództwa, zaś powód rozstrzygnięcia w tym zakresie nie objął zaskarżeniem w ramach wniesionej apelacji.

Sąd Apelacyjny za bezzasadne uznał też żądanie powoda w zakresie kwoty 500 000 zł jako odsetek umownych naliczonych zgodnie z § 4 pkt 2 umowy pożyczki, uznając, że żądana kwota stanowi w istocie odszkodowanie za nieterminową spłatę pożyczki będące karą umowną zastrzeżoną na wypadek niespełnienia świadczenia pieniężnego, co narusza przepisy art. 483 § 1 k.c.

Mając powyższe na względzie, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił częściowo zaskarżony wyrok, oddalając w pozostałym zakresie apelację obu stron jako bezzasadne na mocy art. 385 k.p.c.

Konsekwencją zmiany merytorycznej rozstrzygnięcia Sądu I instancji była zmiana orzeczenia o kosztach.

Sąd Apelacyjny na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. ustalił, że koszty postępowania powinny zostać stosunkowo rozliczone zgodnie z wynikiem postępowania i zasadą określoną w art. 100 k.p.c. przy uwzględnieniu, że powód wygrał w 19%, a pozwany w 81% i pozostawił szczegółowe wyliczenie kosztów referendarzowi sądowemu w Sądzie Okręgowym w Warszawie.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c.